

TDK DOLGOZAT

Poczik Ildikó

2010

**EGYÜTT KÖNNYEBB?- FOGLALKOZTATÁSI HELYZETKÉP A
VISEGRÁDI NÉGYEK ESETÉBEN**

**IS TOGETHER EASIER?- EMPLOYMENT ASPECTS IN CASE OF
THE VISEGRÁD FOUR COUNTRIES**

Konzulens:

Lipták Katalin

Kézirat lezárása:

2010. november

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
I. A VISEGRÁDI NÉGYEK TÖRTÉNETE	5
1.1 Történelmi áttekintés	5
1.2 A privatizáció szerepe	6
II. A VISEGRÁDI NÉGYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE	7
2.1. Növekedés, felzárkózás	7
2.2 Államháztartás és államadósság	9
2.3 Infláció	11
2.4 Versenyképesség	12
III. TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK	15
3.1. A területi fejlődés elméleti háttere	15
3.2 A regionalizmus elméleti háttere	16
3.3 A Visegrádi Négyek elemzése a területi különbségek szintjén	17
3.4 Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon	21
IV. EGY SIKERES FOGLALKOZTATÁSI PAKTUM BEMUTATÁSA	23
4.1. A határrégió gazdasági mutatója	24
4.2 Munkaerő-piaci helyzetkép	25
4.3 Határon Átnyúló Osztrák-Magyar Foglalkoztatási Paktum	27
4.4 Vélemények, javaslatok a foglalkoztatási paktummal kapcsolatban	29
VÉGSŐ MEGÁLLAPÍTÁS, JAVASLAT	30
MELLÉKLET	31
IRODALOMJEGYZÉK	37

BEVEZETÉS

„Az európai integráció szociális dimenziója virágoztatja fel ésszerű és tisztességes elveken a vállalkozások és egyének közötti versenyt.”

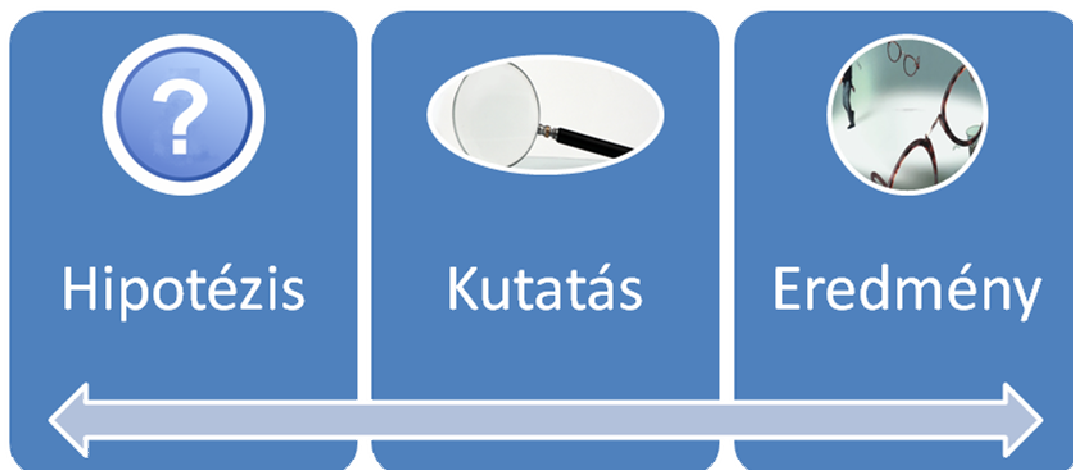
Jacques Delors

A foglalkoztatáspolitikai napjaink egyik legfontosabb társadalmi területe a nemrégiben kibontakozott pénzügyi és gazdasági válságnak köszönhetően. Dolgozatomban a Visegrádi Négyek (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország) összehasonlító elemzését végzem el a gazdaság- és a foglalkoztatáspolitikai terén.

Kutatásom fő kérdése, hogy a Visegrádi Négyek foglalkoztatása hasonló tendenciákat mutat-e az Európai Unió foglalkoztatási helyzetéhez képest vagy inkább speciálisnak tekinthető. Továbbá arra keresem a választ, hogy a V4-ek esetében lehet-e beszélni regionális különbségekről a munkaerőpiacon és ha igen, ez milyen mértékű.

Kutatási kérdésem igazolására bemutatom az Európai Unió foglalkoztatáspolitikáját és összehasonlítom a négy ország gazdaságát a főbb makrogazdasági mutatók segítségével. A vizsgált országok szempontjából érdekes, hogy azonos fejlettségi szintről indultak, azonban az EU-tagságból különböző módon profitáltak. Az országos szintű elemzés után kisebb területi egységek (NUTS II. régiók) szintjén vizsgálom meg a helyzetet a foglalkoztatást érintő legfontosabb indikátorok segítségével.

A területi összehasonlítást követően szeretnék egy jól működő foglalkoztatási paktumot bemutatni, elemezni, mely jó alapot szolgálhat a Visegrádi Négyek esetében.

I. A VISEGRÁDI NÉGYEK TÖRTÉNETE

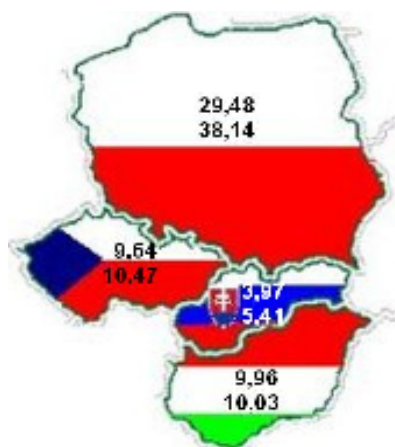
1.1 Történelmi áttekintés

A Visegrádi Négyek Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia regionális szervezete. Közös céljuk a gazdasági, politikai és diplomáciai érdekek összehangolása.

A Visegrádi Egyezmény a középkorban született. 1335-ben a visegrádi vár, a lengyel, cseh és a magyar király találkozájának helyszíne volt. Az uralkodók találkozásának az volt a célja, hogy megállapodást kössenek egy közös gazdaságpolitikai egyezmény kialakításáról valamint szoros együttműködés született a kereskedelem területén.

A regionális csoport eredetileg „Visegrádi Hármak” néven volt ismert, de a Csehszlovák Szövetségi Köztársaság 1993-as kettéválása után Visegrádi Négyekről beszélünk. Az említett együttműködésnek a felújítására 1991 februárjában került sor, amikor Václav Havel a Csehszlovák Köztársaság Köztársasági elnöke; Lech Walesa, a Lengyel Köztársaság elnöke, és Antall József magyar miniszterelnök nyilatkozatot írtak alá, hogy szoroson együtt fognak működni az európai integráció felé vezető úton. Eredetileg Románia is csatlakozott volna az egyezményhez, azonban a marosvásárhelyi „fekete március” eseményt követően Románia közölte, hogy nem kíván részt venni az egyezményben.

A Visegrádi Négyek szerepe az Európai Unióhoz való csatlakozás után megváltozott. Az eredeti célt, az integrálódást sikerült teljesíteni, de a csatlakozást követően újabb feladatok jelennek meg, melyeket teljesíteniük kell.

1. ábra: Visegrádi Négyek népességszáma 1960-ban és 2009-ben

Forrás: Lipták (2010) alapján

1.2 A privatizáció szerepe

A Visegrádi Négyek esetében a rendszerváltás mérföldkövet jelentett. A közép-kelet-európai országok számára ekkor vált lehetővé a gazdasági-politika-kulturális integrációba való csatlakozás, elkezdődhetett a valódi demokratizálódás és a globalizálódás folyamata. Szükségesnek tartom az ide vezető út rövid elemzését, mely a mai gazdasági-társadalmi helyzetet is jelentősen befolyásolja.

A II. világháború után a Szovjetunió politikai és gazdasági nagyhatalmi pozíciót szerzett a közép-kelet-európai térségben. Ennek hatására a szocialista országok figyelmen kívül hagyták a világgazdaság főbb tényezőit; sajátos tervgazdasági rendszert hoztak létre. Az 1970-es évek végére bebizonyosodott, hogy a szovjet típusú tervgazdaság, a világtól való elzárkózás, a gazdasági növekedés lassulása valamint az adósságválságok hulláma olyan helyzetet teremtett, amelyen változtatni kellett.

„(...) a szocializmus kudarcával és a Szovjetunió felbomlásával megszűnt az az erő, amely a második világháború után a Kelet világához kapcsolt bennünket, s a többpárti demokrácia megteremtése (...) esélyt adott arra, hogy ismét a nyugat felé közeledjünk. (Starosta - Kovách - Gorlanch, 2001)

„Csak privatizálással összekötött piacgazdaság hozhat teret és formát a társadalom gyors fejlődéséhez”- mondta Lech Walesa. Bár a megvalósítás számtalan akadályokba ütközött, de a privatizáció nélkül kisebb volt az esély a versenyképesség növelésére, a modernizáció elindítására és a demokratikus nemzetállamok megteremtésére.

A magánszektor növelését a magánvállalkozások létrehozása alapozta meg a 1990-es években. A kisvállalatok elkezdtek terjeszkedni, nagyobb tőkebevonással lassan középvállalatokká fejlődtek, majd külföldi tőkebevonással vegyes vállalatokká alakultak.

A gazdasági rendszerváltás után két évvel Szlovákiában a magánszektor az össztermelésnek csupán 4,7%-át adta, Lengyelországban ez az érték 47,2% volt, Csehországban és Magyarországon 44%. (Ehrlich, 1997)

A magángazdaság térnyerésével megalapozódott a mai gazdaság alapja. A privatizációs lépések hatásai azonban még a mai életben is tapasztalhatóak mind a gazdaság, mind a társadalom, mind pedig a politika terén.

II. A VISEGRÁDI NÉGYEK ÖSSZEHAJONLÍTÓ ELEMZÉSE

„Az elmúlt 17 év áttekintéséhez a kettős átmenet téziséből indulunk ki. A kettős átmenet tézise a posztkommunista átmenet esetében többet mond annál az egyébként önmagában is megrendítő erejű ténynél, hogy a volt szocialista blokkban egyszerre kellett végbemennie a gazdasági és politikai rendszerváltásnak. A kettős átmenet elmélete szerint a posztkommunista politikai-gazdasági átalakulás azzal egyidőben ment végbe, hogy – ettől korántsem függetlenül, de az elemzés szintjén az előzőtől elkülönülten – ezen országok egy nagyobb folyamat részeként a posztindusztriális kihívással is szembesültek. E kihívás elsősorban globalizációs-kulturális, illetve technológiai természetű. Azt nem állítjuk, hogy a posztkommunista államok, köztük Magyarország, optimális válaszokat adtak volna ezekre – sőt, az elmaradottságot konzerváló különbségek többnyire ezekben a dimenziókban termelődtek újra. E kihívások elöl azok paradigmatis jellege miatt egyik posztkommunista ország sem térhet ki. Más szavakkal: a posztkommunista országok nem követhették a hetvenes évek klasszikus jóléti modelljeit, mivel ezek a modellek – épp mire odaértünk volna –, már maguk is lényegi átalakuláson mentek keresztül”. (Stratégiai Audit, 2007)

A Visegrádi Négyek között fennálló multilaterális szerveződés a rendszerváltást követően kiteljesedett, az Európai Unióhoz történő csatlakozás után tovább erősödött. A csatlakozás mind a négy ország gazdaságát fellendítette, a foglalkoztatás nőtt, a munkanélküliség csökkent és az életszínvonal jelentősen emelkedett.

Az alábbiakban a legfőbb makrogazdasági mutatók (növekedés, felzárkózás, foglalkoztatottság, munkanélküliség, államháztartás és államadósság, versenyképesség) segítségével megvizsgálom, hogy 2004 és 2009 között milyen gazdasági teljesítményt mutatott a négy ország és ennek hatására hogyan érte őket a globális válság.

2.1 Növekedés, felzárkózás

A GDP növekedése 2004-2008 (előző év=100%)

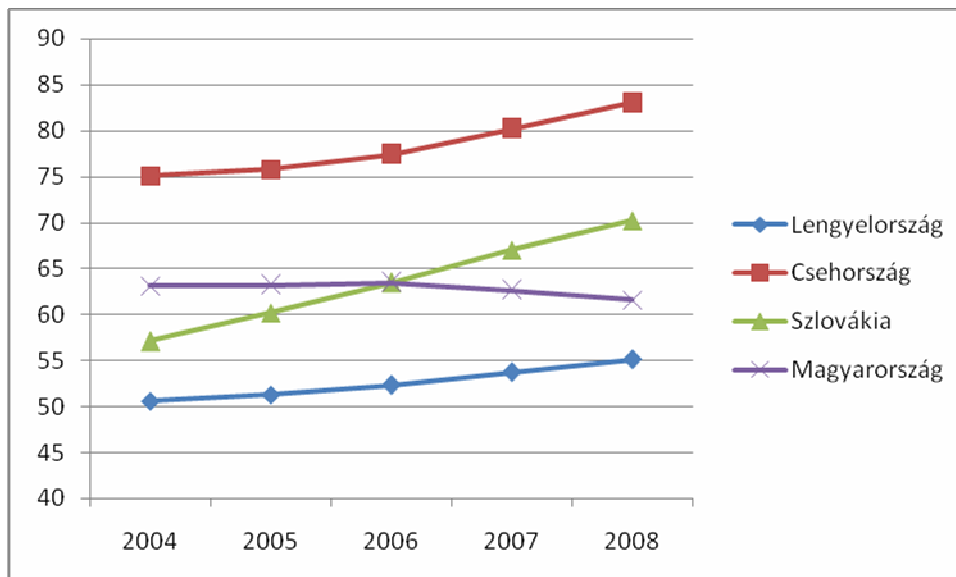
1. táblázat

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	2,5	2	3,1	2,9	0,9	-4,2
Lengyelország	5,3	3,6	6,2	6,6	4,8	1,7
Csehország	4,5	6,3	6,8	6	4,4	-6,7
Szlovákia	5,2	6,5	8,5	10,4	6,4	-4,8
Magyarország	4,8	4	4,1	1,1	0,5	-4,1

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Előzményként megemlítendő, hogy a Visegrádi Négyek gazdasága a rendszerváltást követően nyitottabbá vált, a meghatározó gazdasági ágazatokban javult a termelékenység és nőtt a versenyképesség. A GDP volumenindexe dinamikus növekedést mutatott.

Az 1. táblázat alapján megállapítható, hogy az EU-tagság a vizsgált országok gazdaságának lendületet adott. Magyarország kivételével a másik három ország fenntartotta növekedési tendenciáját a GDP növekedést illetően. Magyarország kivételével a többi tagország számára konjunkturális szempontból a 2007-es esztendő kivételesen jónak számított, hiszen a nyugati konjunktúra jótékony hatását kihasználva gyors növekedésre váltott. Magyarország az elhúzódó belpolitikai feszültségek és az elhibázott gazdaságpolitikai lépéseknek köszönhetően 2007-ben elvesztette növekedési potenciálját. A 2008-ban kirobbanó világválság hatására a GDP növekedés jelentős esést mutatott, míg 2009-re elérte a negatív értéket.

2. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása 2004-2008 (EU27 átlag=100%)

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Az egy főre jutó hazai termék (2. táblázat) összehasonlítása mutatja a régió heterogenitását. 2004 és 2008 között Magyarországon az egy főre jutó GDP-ben mért életszínvonal stagnált, míg a másik három országnak sikerült dinamikus felzárkózni az EU-átlaghoz. Magyarország GDP/fő adata abban az időszakban stagnált, amikor Csehország, Lengyelország és Szlovákia a vizsgált négy évben átlagosan több mint 7 százalékponttal fejlődött. 2007-ben Magyarország volt az egyetlen, ahol az életszínvonal csökkenést mutatott a korábbi évekhez képest.

A bruttó állótőke-beruházás aránya a GDP-ben 2004-2008 (%)

2. táblázat

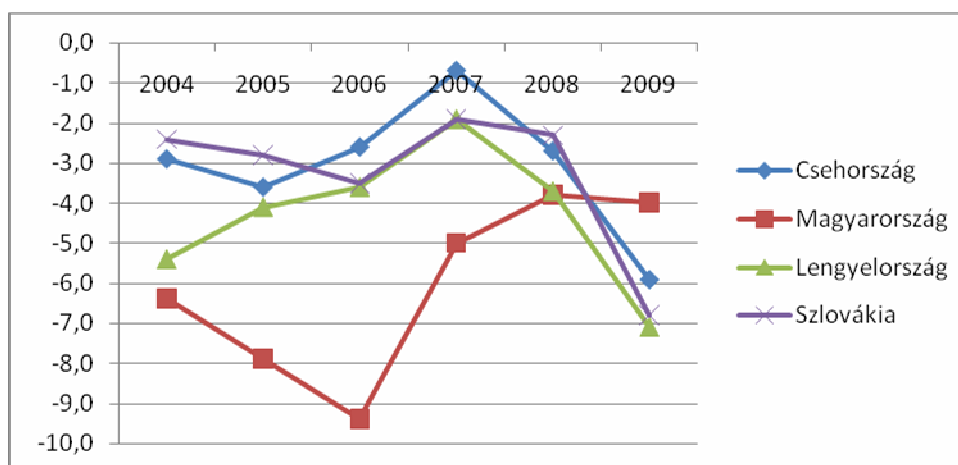
	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	19,6	20,0	20,7	21,3	21,1
Lengyelország	18,1	18,2	19,7	21,6	22,0
Csehország	25,8	24,9	24,6	24,3	24,2
Szlovákia	24,0	26,5	26,5	26,1	25,9
Magyarország	22,5	23,5	21,6	21,0	20,2

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A beruházásoknak, a magánfogyasztásnak és az exportnak köszönhetően a régió 2008-ig dinamikusan fejlődött. A bruttó állótőke-beruházások az utóbbi években (3. táblázat) jóval az uniós átlag jóval az uniós átlag fölött alakultak. 2008-ban a bruttó állótőke-beruházás aránya a GDP-hez mérten az EU27-átlagában 21,1%-ot adott, melyhez viszonyítva csak a magyar adat maradt le, a többi ország 22% és 30% között mozgott.

Az export a négy tagállam esetében a GDP és a növekedés meghatározó része. A 2008-as adatok alapján az EU27 átlagát tekintve az export az Unió össztermékének 41%-át alkotja. Lengyelország az EU-átlagnál alacsonyabb adattal rendelkezik (39%). Az export/GDP arány Csehország esetében 77%, Magyarország esetében 82%, Szlovákia esetében pedig 83%. A visegrádi országok számára az elsődleges exportpiac Németország.

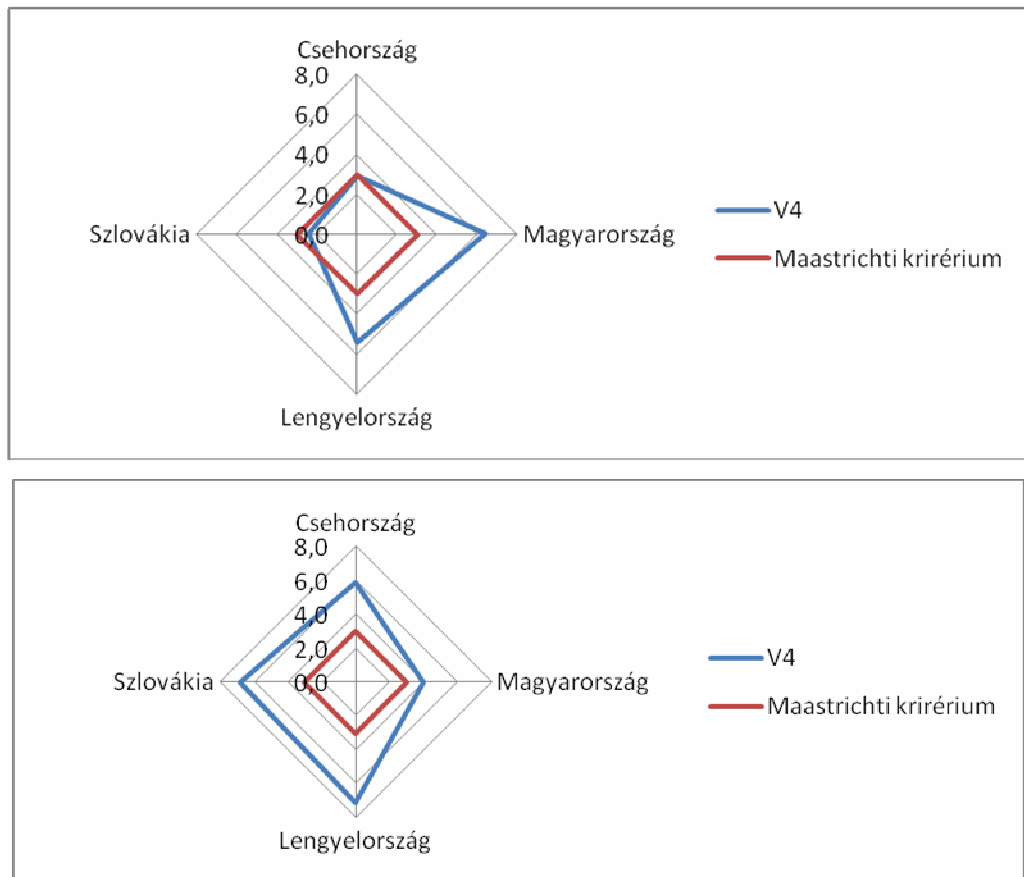
3.2 Államháztartás és államadósság

3. ábra: Államháztartási hiány/többlet a GDP arányában 2004-2009 (%)

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A gazdaság alakulását jól szemléltető mutatószám az államháztartási hiány a GDP százalékában. A kezdeti időpontban Magyarországon volt a legmagasabb az államháztartási hiány (-6,4%), ami a 2006-ra 3% ponttal romlott, ez az év a választás éve volt. 2007-re mind a négy ország államháztartási hiánya stabilizálódott, 2008-ban azonban a gazdasági világválság megint rosszabb helyzetbe sorolta az országokat. Lengyelország esetében az államháztartási hiány kedvezően alakult a többi országok adataihoz képest.

4. ábra: Államháztartási hiány a GDP %-ban 2004. évben és 2009. évben

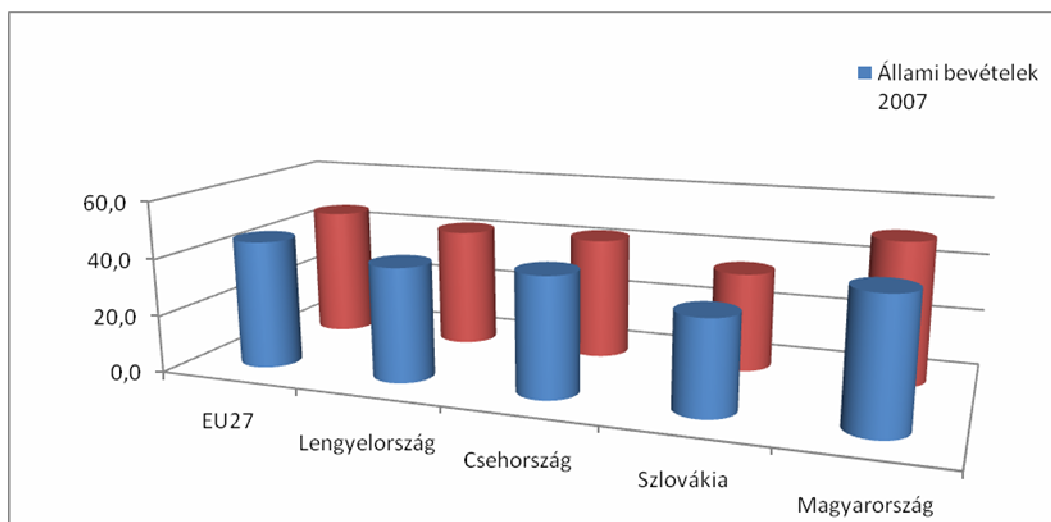
Forrás: Saját szerkesztés Eurostat adatok alapján

Az államháztartási hiányt a Maastrichti kritériumhoz képest ábrázoltam (4. ábra) a 2004. és a 2009. évben. Magyarország 6,4%-os értéke 2009-re 4%-ra csökkent, ugyanakkor a többi ország korábbi kedvező értéke jelentős romlást mutat. Magyarország 2009-es adata hiányt, V4-ek esetében a legkedvezőbb érték.

Az euró bevezetéséhez tartozó feltétel a belső és külső fiskális stabilitás, mely szerint az államháztartás hiánya maximum 3%, a bruttó államadósság a GDP maximum 60%-a lehet. A csatlakozást követően Lengyelország és Csehország erős teljesítményt ért el az államháztartási hiány csökkentése érdekében. 2006-ról 2007-re javuló tendenciát figyelhetünk meg mind a négy ország esetében. A vizsgált időszakban a visegrádi országok Magyarországot

kivételével csökkenteni tudták 3 százaléknál nagyobb hiányukat, elérve a maastrichti korlátot. 2009-ben Magyarországnak is sikerült megközelíteni a maastrichti kritérium határát, de az átfogó és fenntartható reform-koncepció hiánya miatt hosszú távon nem tudta fenntartani.

Az államháztartás tartós egyensúlyának megteremtése érdekében elindult a költségvetés szerkezeti átalakítása. A legnagyobb problémát a nyugdíjrendszer és az adórendszer átalakítása jelenti, valamint nagy kihívásként szolgál még az oktatás és az egészségügy megreformálása is. A Visegrádi Négyek közül Szlovákiában bevezették a részleges vagy teljes körű egykulcsos adórendszert, amit jelenleg már Lengyelország is fontolgat.

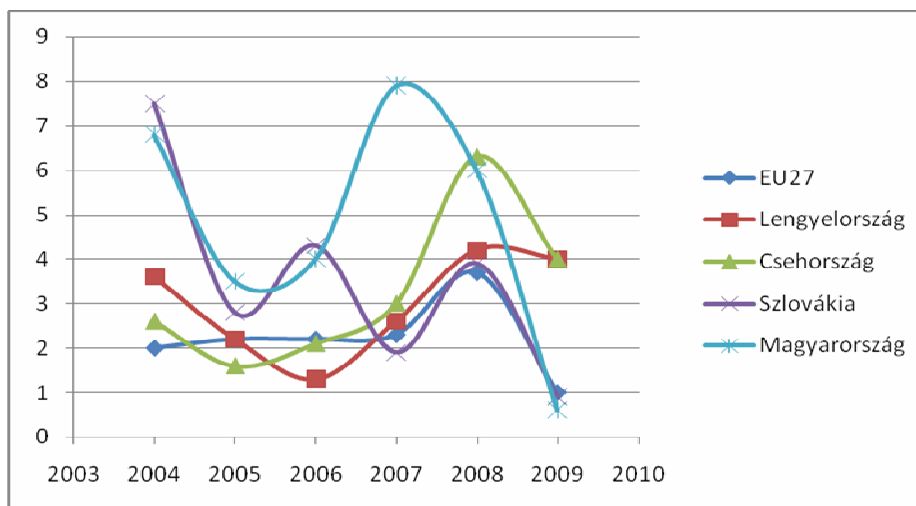

5. ábra: Az állam bevételei és kiadásai GDP-arányosan 2007-ben (%)
 Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A tagság első éveiben az EU megkövetelte a felzárkózást, a nemzetközi költségvetések egyenlege jelentős növekedést mutatott. A válság hatására a jól teljesítő országok adatai is romlanak. Magyarország kivételével a visegrádi országok mindegyikében csökkent a GDP-hez mért államadósság 2004 és 2008 között, aminek történelmi okai is lehetnek. Magyarország tekintetében 2001-re lecsökkent az államadósság a GDP 52 százalékára, 2002 óta folyamatosan emelkedik, mára már meghaladja a 70 százalékot is.

3.3 Infláció

A dinamikus növekedés magas inflációt vont maga után. Az EU27 átlagában a dinamikus növekedést alacsony pénzromlás kísérte, ehhez hasonló gazdasági teljesítményt az euró bevezetésére készülő Szlovákia tudott felmutatni. Tartós árstabilitást nyújtott Lengyelország és Csehország is.

6. ábra: Az inflációs ráta alakulása 2004 és 2009 között

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

2008-ban magas volt az infláció Csehországban és Magyarországon. Az Európai Unió csökkenő kereslete miatt nem várható inflációs veszély. Az infláció alakulása leginkább belső folyamatok eredménye (ár- és bérfelzárkózás, adó- és kamatemelkedés), de számos külső hatás is befolyásoló tényező lehet, mint például az importált energiahordozók drágulása. A magas infláció okai közé tartozik a túlfűtött kereslet, a termelékenységet meghaladó bérkiáramlás, a drágább energiaimport (Lengyelország) valamint magas kamatok és árfolyamgyengeséget találunk Magyarország esetében. Az euró-övezet tagság nagyobb védettséget jelent az inflációs veszéllyel szemben.¹ 2009-ben az előző évhez képest jelentősen csökkent az infláció, ez az országok megszorító tevékenységeinek volt köszönhető, melyet a válságkezelés érdekében vezettek be.

3.4 Versenyképesség

A vámunióba történő belépés dinamizálta a kereskedelmet, az export szinte megduplázódott, az import is jelentős növekedést mutatott. A 2007 és a 2008-as évet tekintve Magyarország és Csehország exportált többet, mint amennyit importált. Az EU27 export- illetve import szerkezete majdnem megegyezik. Az export tekintetében az EU27 meghatározó két nagy árucsoportja a vegyipari és feldolgozott termékek valamint a gépek és szállítóeszközök, amelyek 2007-ben a teljes kivitel 44, valamint 40 százalékát adták. A

¹ Vida Krisztina: *Makrogazdasági trendek alakulása című tanulmány alapján*

visegrádi országok főbb exporttermékeként említhetjük meg a nyersanyagokat, dohányárukat valamint energiahordozókat.

Földrajzi irányultság szerint importoldalon a legkiemelkedőbb kereskedelmi partnerek Oroszország és Kína, exportoldalon pedig a közeli szomszédos tagállamok. A kereskedelem volumenében fontos szerepe van a régebben csatlakozott tagállamoknak, a csatlakozás óta kulcsfontosságú szerephez jutott az újonnan csatlakozók egymás közötti árucseréje is.²

Az egy foglalkoztatottra jutó termelékenység a versenyképesség fontos mérőszáma. A visegrádi országok, Lengyelországot kivéve legjobb termelékenységi mutatókkal rendelkezők közé tartoznak. Csehország és Szlovákia termelékenysége folyamatosan nő, Magyarországé stagnál.

Európai Innovációs Index 2004 és 2008 között

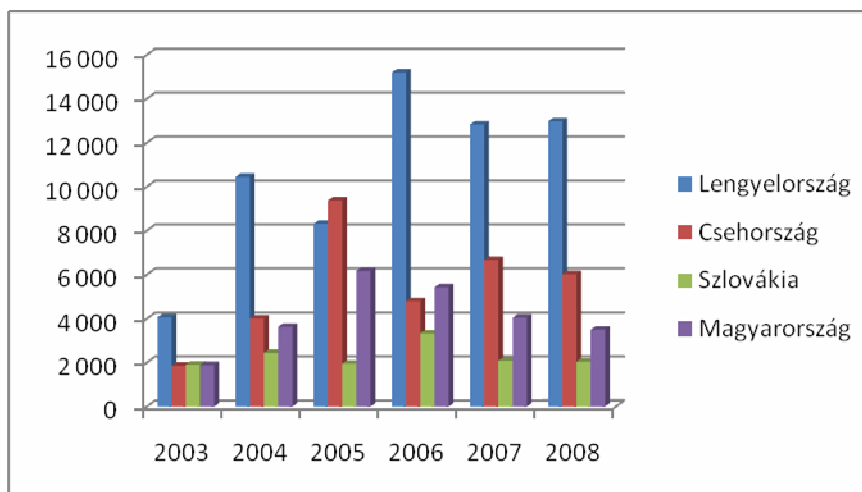
3. táblázat

	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	0,429	0,431	0,447	0,466	0,475
Lengyelország	0,264	0,272	0,282	0,293	0,305
Csehország	0,344	0,346	0,368	0,392	0,404
Szlovákia	0,257	0,273	0,298	0,299	0,314
Magyarország	0,266	0,273	0,287	0,305	0,316

Forrás: Saját szerkesztés a <http://europa.eu> adatbázisa alapján

Az innovációs teljesítmény megítélésére az Európai Innovációs Indexet használják, amely 25 indikátorból áll, elemei öt csoportba sorolhatók: az innovációs potenciál keretfeltételei, K+F szektorba történő beruházások, vállalati szintű innovációs erőfeszítések, alkalmazás az üzleti életben valamint a szellemi tulajdon elterjesztése. A 2008-as évet vizsgálva Csehország az élmezőnybe sorolható, hiszen ő közelíti meg a 0,475 pontos uniós átlagot. Lengyelország, Szlovákia és Magyarország a középmezőnybe tartozik. Megállapítható, hogy 2004-ről 2008-ra mind a négy tagállam javított teljesítményén.

² Túry Gábor-Vida Krisztina: *Monitoring jelentés 2008*, 88-89. oldalalaján

7. ábra: Az FDI alakulása 2003 és 2008 között (millió euró)

Forrás: Saját szerkesztés WIIW adatbázis alapján

A külföldi működő tőke áramlása változó tendenciákat mutat a vizsgált időszakban. Lengyelország és Szlovákia esetében 2006 volt a csúcsev, Csehország és Magyarország pedig 2005-ben érte el a legjobb teljesítményt.

„A gazdasági átalakulás kezdete óta Magyarországra érkezett külföldi közvetlen tőkebefektetések állománya 2009 végén 64,2 milliárd euró volt; ebből 59,9 milliárd eurót tett ki a részvény, egyéb részesedés és újra befektetett jövedelem formájú működő tőkebefektetések állománya, 4,3 milliárdot pedig az egyéb tőke állománya. A 6 399 eurós egy főre eső magyarországi működő tőke-állomány – Csehország (8 084 euró) után – a második legmagasabb a közép-európai térségben, Szlovákiával holtversenyben (2009 harmadik negyedévének végén 6 323 euró). Lengyelország (3 326 euró) lemaradása továbbra is jelentős.”³

A visegrádi országokba irányuló működő tőke-beáramlás 2009-ben összességében közel felére csökkent az előző évhez képest. Szlovákiában nettó tőke kivonás történt (-36 millió euró). Magyarországra 78%-kal, Csehországba (1 935 millió euró) 56%-kal, Lengyelországba (8 251 millió euró) pedig 18%-kal kevesebb tőke áramlott. Hazánk pozíciója romlott 2008-hoz képest, a teljes beáramlás 6,4%-a irányult Magyarországra. A drasztikus csökkenések a válságnak köszönhetőek, hiszen a befektetői bizalom csökkent, a multinacionális vállalatok többsége pedig visszafogta a termelést, vagy stagnált.

³ Forrás: www.nfgm.gov.hu

III. TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK

Az Európai Unió 2004-es és 2007. évi keleti bővítésének hatására kialakult egy mintegy 500 millió lakossal rendelkező gazdasági tér, amely a jövőben akár a Föld legerősebb gazdasági és társadalmi övezetévé válhat.

Természetesen az EU-nak szembe kellett néznie az újonnan csatlakozott tagok közötti különbségekkel. A közép-kelet-európai országok esetében a mennyiségi jellegű lemaradáson kívül figyelembe kell venni a minőségi korlátokat (az átmenet időszaka, a szocializmus gazdaságra valamint a társadalomra gyakorolt hatása).

A fejlettségbeli diverzifikáció miatt szükséges a regionális politika újragondolása. A területi különbségek jelenlegi nagyságának fennmaradása a hátrányos területek leszakadásához vezethet.

A továbbiakban a területi diszparitásokat kívánom megvizsgálni a Visegrádi Négyek esetében a NUTS II. régiók szintjén, majd kiemelném Magyarországot.

3.1 A területi fejlődés elméleti háttere

„A területi polarizációt az 1950-es években kezdték vizsgálni. Gunner Myrdal nevéhez fűződik az irányzat, amely a régiók közötti induláskor meglévő egyensúlytalanságokból a kumulatív hatásokon keresztül a területi egyenlőtlenségek fenntartását, a különbségek növekedését vallja.

Paul Krugman modelljében az agglomerációs gazdaság szerepe kulcsfontosságú, kezelni tudja az állami gazdaságpolitika hatását, de hiányoznak az innovációk valamint a gazdasági folyamatok kidolgozása.

A növekedési pólus elmélet atyja egyöntetűen aktív állami politika mellett tesz le a voksot. Még a gazdaságilag elmaradott térségek esetében is esélyt látnak ágazati növekedési pólusok létrehozására.

A területi különbségek világgazdasági szinten értelmezett rendszerét a centrum-periféria modellek kísérik meg bemutatni. A modell szerint a koncentrációs és a dekoncentrációs folyamatok párhuzamosan is jelen lehetnek. Fontos szerepük van a regionális hálózatoknak a térszerkezet alakításába, a földrajzi differenciálódásban; másik meghatározó elem a városrégió lehet.

Porter kompetitív fejlődési modellje integrálja az agglomerációs gazdaságok, a növekedési pólusok, a gazdasági báziselmélet főbb megállapításait. Modelljének alapegysége

a térségi gazdasági klaszter, melyben a tranzakciós költségek szintje alacsony, a szinergiák léptéke magas, a fejlődési determinánsok többsége kiemelkedő szintet ér el.” (Nagy Gábor: A magyar gazdaság területi folyamatainak mérlege: erősödő területi különbségek vs. regionális kiegyenlítődé))

3.2 A regionalizmus elméleti háttere

„A regionalizmus, jelen értelmezésben a gazdasági, társadalmi, életszínvonalbeli fejlődésnek egy államon belül területileg differenciáltan történő vizsgálata, és ezen fejlődés területileg specifikus elősegítése a közgazdaságtanban meghatározó koncepcióként csak a kilencvenes években jelent meg.

Michael Porter hangsúlyozza a helyi tényezők meghatározó voltát a vállalatok és iparágak versenyelőnyében. A vállalatok telephelyük kiválasztása során figyelembe vesznek olyan regionális szinten jelentkező versenyképességi tényezőket is, amelyeket nem a piac határoz meg, mint például a tényező ellátottság. Mivel a térbeli folyamatok nem tökéletesek, a piac működése hosszú távon sem egyenlíti ki a területi fejlettségi különbségeket, a regionális fejlődést pedig az állami döntések is befolyásolják, így az állam meghatározó szerepet játszik a regionális különbségek mértékében.” (Vida - Döbrönte, 2004)

Felmerülhet a kérdés, hogy miért érdeke egy közösségnek a területi különbségek felszámolása. A fejlettségbeli különbségek kiegyenlítése egy állam esetében fontos szerepet tölt be a társadalmi és politikai stabilitás létrehozása érdekében.

3.3 A Visegrádi Négyek elemzése területi különbségek szintjén

Főbb munkaerő-piaci indikátorok NUTS2 régiók szerint rangsor számokkal (2008.)

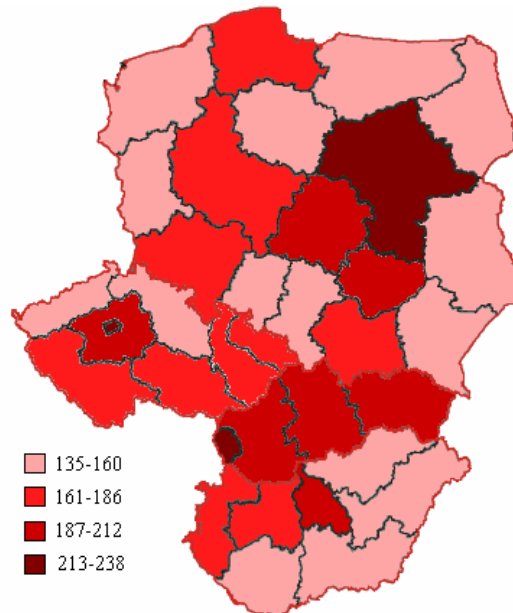
4. táblázat

2008	foglalkoztatási ráta	munkanélküliségi ráta	aktivitási ráta
Bratislavský kraj	1	4	1
Dél-Alföld	31	25	32
Dél-Dunántúl	33	31	34
Dolnoslaskie	26	28	24
Észak-Alföld	34	32	35
Észak-Magyarország	35	35	33
Jihovýchod	6	6	8
Jíhozápad	4	3	3
Közép-Dunántúl	18	11	21
Közép-Magyarország	12	7	15
Kujawsko-Pomorskie	30	29	27
Lódzkie	15	20	16
Lubelskie	21	26	20
Lubuskie	25	17	28
Malopolskie	16	14	19
Mazowieckie	9	12	9
Moravskoslezsko	10	21	11
Nyugat-Dunántúl	13	9	17
Opolskie	24	18	26
Podkarpackie	23	24	23
Podlaskie	14	15	14
Pomorskie	22	10	25
Praha	2	1	2
Severovýchod	5	5	7
Severozápad	11	23	12
Slaskie	28	19	29
Stredné Slovensko	20	33	10
Strední Čechy	3	2	4
Střední Morava	7	8	6
Swietokrzyskie	17	27	13
Východné Slovensko	27	34	18
Warminsko-Mazurskie	29	22	30
Wielkopolskie	19	13	22
Zachodniopomorskie	32	30	31
Západné Slovensko	8	16	5

Forrás: Lipták (2010) alapján

A 4. táblázat tartalmazza a munkaerőpiac főbb indikátorainak rangsorát régiós szintű lebontásban. A két szlovák régió (Bratislavský kraj és Západné Slovensko) vezető pozícióval

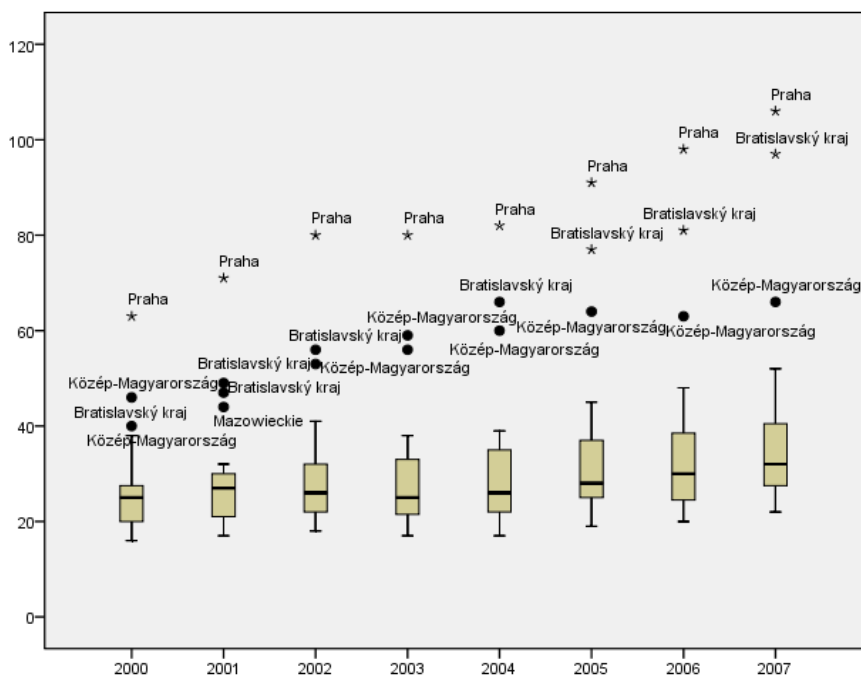
rendelkezik. A csehországi régiók közül mindegyik viszonylag kedvező pozíciót élvez. A legkedvezőtlenebb helyzetben a rangsor alapján a magyarországi régiók vannak. A lengyelországi régiók változatos helyet foglalnak el.

8. ábra: Egy főre jutó GDP növekedés (%) (2007/1995)

Forrás: Lipták (2010)

A 15. ábra szemlélteti az egy főre jutó GDP növekedését 2007. évben az 1995. évi értékhez viszonyítva százalékban. Jól láthatók a NUTS II-es régiók esetében kirajzolódó regionális különbségek. Az 1995-ös értékhez képest a fővárosi régiók nagymértékű növekedést mutatnak, majdnem kétszeresére nőttek. A perifériális régiók növekedési tendenciája lassabban változott, az 1995-ös érték csupán másfélszeresét érték el.

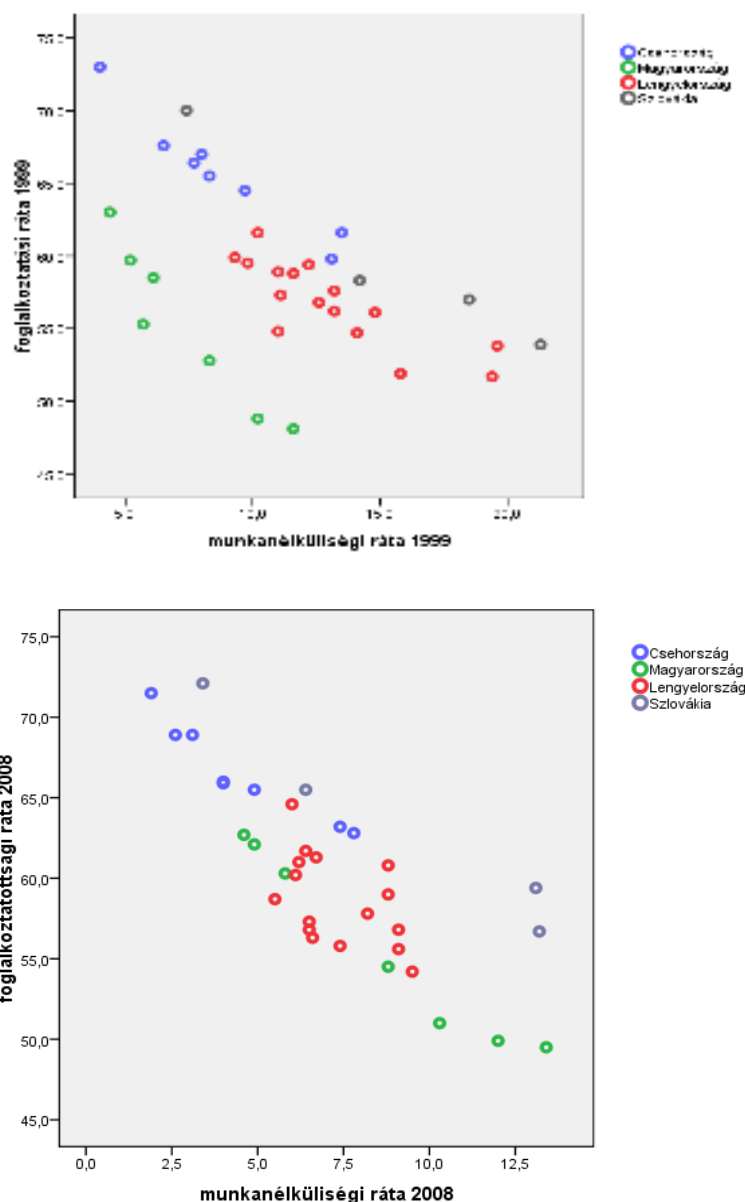

9. ábra: Egy főre jutó regionális GDP az EU 27 átlagának százalékában

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A 16. ábra egy főre jutó regionális GDP alakulása alapján jól kirajzolódnak, hogy nagymértékű különbségek vannak a régiók között. A fővárosi régiók a vizsgált időszakban végig magasabb növekedési tendenciát követnek a perifériális régiókhoz képest. A fejlődés üteme kirajzolódik, hiszen egyre magasabb szintre kerülnek az értékek 2003-tól kezdődően.

A cseh és a szlovák régiók vezető pozícióval rendelkeznek. Magyarország és Lengyelország esetében kisebb mértékű fejlődést látható a másik két országhoz viszonyítva.

10. ábra: Munkanélküliségi-foglalkoztatottsági ráta (%) 1999, 2008

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

A koordináta rendszer tartalmazza a munkanélküliségi és a foglalkoztatottsági rátákat 1999-ben és 2008-ban (17. ábra). Az 1999-es években nagyon elkülönülnek a régiók, nagy eltérés mutatkozik egy-egy régiót illetően a két ráta között. Csehország és Szlovákia régióinak helyzete a legkedvezőbb, a magyar és a lengyel régiók helyzete a legrosszabb.

A NUTS II.-es régiók 2008-ra sokat fejlődtek, ennek köszönhetően egy csoportba tömörülnek. A munkanélküliségi ráta csökkent, a foglalkoztatottsági ráta csekély mértékben változott. A cseh és a szlovák régiók vezető szerepe megmaradt.

3.4 Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon

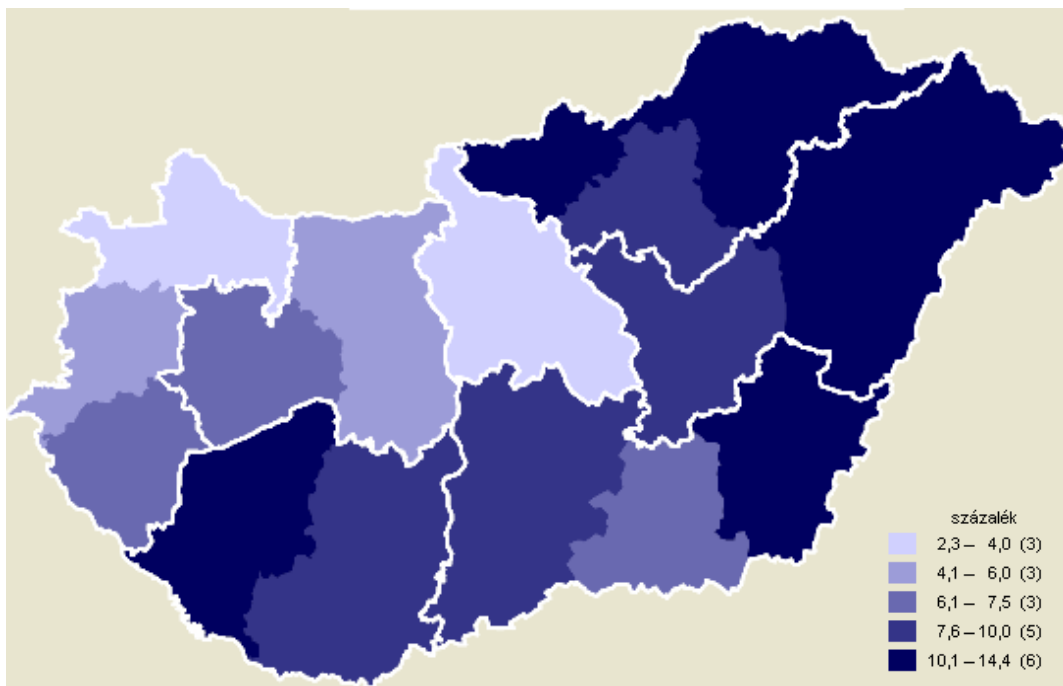
Magyarországon a területi különbségek a rendszerváltást követően éleződtek ki. Több, mint másfél millió munkahely megszűnt, megkezdődött a gazdasági szerkezet teljes átalakítása. Néhány év alatt hatalmas mértékben csökkent a foglalkoztatottság, amely a munkanélküliség növekedését vonta maga után. Az elmúlt 15 évben zajló folyamatok hatására átrendeződtek az ország munkaerő-piaci régiói.

Magyarországon az uniós csatlakozást követően a NUTS II. rendszernek megfelelően hét darab tervezési-statisztikai régió került kialakításra, amely megfelel a területbeosztás európai gyakorlatának. (Marselek-Vajsz-Pummer, 2005)

Az ország 7 régiója 4 kategóriába sorolható be a munkanélküliségi ráta nagysága alapján. A legjobb helyzetű régió (5%-os munkanélküliségi rátáig) Közép-Magyarország. Viszonylag alacsony értékkel rendelkezik (5-10%) Nyugat-Dunántúl és Közép-Dunántúl, meglehetősen magas a munkanélküliek aránya (10-15% között) Dél-Dunántúlon és a Dél-Alföldön, a legrosszabb helyzetű (15-20%-os munkanélküliségi ráta) régió pedig Észak-Magyarország és Észak-Alföld.

A régiós összehasonlítás alapján megállapításokat tehetünk a munkaerő-piaci jellegére irányulóan: főváros-vidék, illetve nyugat-kelet irányába észlelhetőek a szakadékok. „A megyék munkaerő-piaci helyzetét összevetve még markánsabb különbségeket kapunk. A megyei szintű munkanélküliségi-adatok jelzik, hogy a megyei rangsorban lényegi változás az elmúlt több mint tíz évben nem következett be, a térségi különbségek makacsul stabilak, és a leszakadással küszködő térségek helyzete, a területfejlesztési eszköztár fejlődése ellenére sem tudott számottevően javulni. A legrosszabb helyzetű megye (Szabolcs-Szatmár-Bereg) és Budapest között – a munkanélküliségi ráta alapján számolva – 7-szeres a különbség. (Faluvégi, 2000)

A legjobb helyzetű megyék, ahol a munkanélküliségi ráta 5% alatt van, Győr-Moson-Sopron és Pest megye, valamint Budapest. A 15-20% közöttiek, egyben a legrosszabb helyzetű megyék: Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg. Szembetűnő tehát a különbség az ország két széle között. Amint nyugatról keletre haladunk, úgy emelkedik a munkanélküliek száma.

11. ábra: Nyilvántartott álláskeresők aránya (%), 2008.

Forrás: Területi Statisztika, 2008.

A munkanélküliségi adatokat vizsgálva látható, hogy legkedvezőbb helyzetűnek tekinthetők a nagyvárosok, a Nyugat-Dunántúl, valamint a turisztikai jelentőséggel bíró körzetek. Az ország nyugat-kelet fejlettségi különbsége történelmi múltra tekint vissza. A természetföldrajzi, infrastrukturális adottságok alapján látszik a keleti országrész viszonylagos elmaradottsága, a fejlettebb Dunántúlhoz viszonyítva.

IV. EGY SIKERES FOGLALKOZTATÁSI PAKTUM BEMUTATÁSA, ELEMZÉSE: HATÁRON ÁTNYÚLÓ OSZTRÁK-MAGYAR FOGLALKOZTATÁSI PAKTUM

Az osztrák-magyar határrégió viszonylag hosszú közös határszakasszal rendelkezik, összesen 356 km, a teljes magyar határ 16 százaléka. A két ország között jelentős gazdasági, politikai és fejlődésbeli különbségek voltak, azonban a határrégiók közötti kapcsolatok, együttműködési programok gyors fejlődést eredményeztek mindkét oldalon.

Az osztrák-magyar határrégió magyar Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye területe adja. A három magyar megye közül Zala megye nem fekszik közvetlenül az osztrák-magyar határon, a határrégióval adminisztratív egységet alkot. A 2. számú melléklet tartalmazza a magyar oldal régióit kategorizálva.

Az osztrák oldalon nem a teljes NUTS 3 régiók írják le a határrégiót, ami összességében hat közigazgatási kerület kistérségeiből áll össze: Nordburgenland, Mittelburgenland, Südburgenland, Wiener Umland/Südteil, Niederösterreich-Süd, Oststeiermark. A 3. számú melléklet tartalmazza az osztrák oldal régiós felbontását.

12. ábra: A határrégió képe kistérségek szerint

Forrás: EURES-T Pannonia honlap <http://www.eures-pannonia.hu/?fomenu=73&almenu=no&site=73>

4.1 A határrégió gazdasági mutatója

Az osztrák-magyar határrégió gazdaságilag különböző fejlettségű területekkel rendelkezik. A vizsgálódás során a határrégió NUTS 3 szintű területeire a regionális GDP alakulását nézem meg.

A GDP alakulása összehasonlító képet ad a határrégióban zajló gazdasági folyamatokról, a régióban létrejövő tendenciákról, és a régiók közötti nagyobb különbségeket és a trendeket is mutatja, ami a kapcsolatok alakulása szempontjából meghatározó.

Az adatok NUTS 3 régióra vonatkoznak, a regionális GDP érték ennél kisebb területre nem is értelmezhető. Ezért a magyar oldalon a határrégió három megyéjét vizsgálom, és az osztrák oldalon a teljes NUTS 3 régiót.

Az egy főre eső vásárlóerő-paritáson mért GDP az EU átlagában, határrégió mindkét oldala NUTS 3 régió szinten, 2003-2007

5. táblázat

	2003	2004	2005	2006	2007
<i>A határrégió osztrák oldala</i>					
Nordburgenland	91,4	95,8	92,5	91,3	89,7
Mittelburgenland	79,5	78,1	75,7	75,4	73,4
Südburgenland	80,1	77,3	73,9	72,8	72
Wiener Umland	148,9	152,6	147,3	147,5	145,7
Niederösterreich-Süd	92,4	91,7	89,6	89	90,5
Oststeiermark	81	82	79,7	80,4	80,1
<i>A határrégió magyar oldala</i>					
Győr-Moson-Sopron	74,7	72,7	70	72,2	70,4
Vas	66,2	63,5	59,6	62,2	58,8
Zala	58,8	58,1	54,3	50,7	50,4

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat adatbázisa alapján

Az 5. táblázat alapján látható, hogy a régióban Zala megye a legelmaradottabb az EU átlagos GDP szintjétől. Győr-Moson-Sopron megye helyzete kedvezőbb, a megye fejlettebb, iparosodott régiója megközelíti az osztrák határrégió GDP értékét, ez a vásárlóerő-paritáson mért GDP a Burgenland szegényebb térségeihez hasonló fejlettségi szinten áll az EU átlagához mérve. NUTS 3 régiók nem tartoznak az unió élmezőnyébe.

A régióba egy gazdaságilag nagyon erős kistérség tartozik: Bécs déli része az EU átlagot messze meghaladó magas GDP/PPP értékkel.

„A határrégió gazdasági lehetőségeinek a kihasználására a határ mindkét oldalán húzódozó mezőgazdasági és ipari területek és a két régió közötti gazdasági fejlettségi különbségek adnak módot. A kialakult kapcsolatok széles köre igazolja a határrégió együttműködési lehetőségeit, a kapcsolatok kétoldalú előnyeit. A határrégió magyar oldala fejlett magyarországi régió, a határrégió osztrák oldalán kevésbé fejlett, de a határok megnyitásával mindinkább prosperáló terület kapcsolódik össze, és a két gazdaságilag és politikailag eltérő és folyamatosan közeledő régió határterületének a lehetőségei erősítik a lehetséges gazdasági kapcsolódások kihasználását, az együttműködések erősödését. A határrégió két oldalának a munkaerőpiaca és a foglalkoztatottsági helyzet alakulása, a migrációs folyamatok árnyalják a határrégió erősödő gazdasági kapcsolatait és a határon átnyúló munkapiacok fejlődését.” (Hárs Ágnes: Az osztrák-magyar határrégió, Budapest, 2010.)

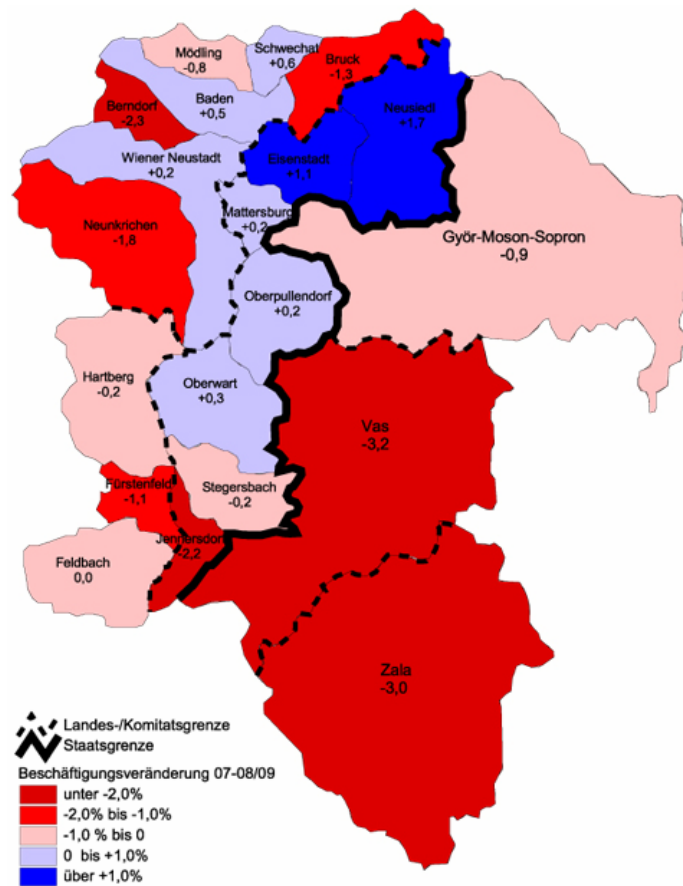
4.2 Munkaerő-piaci helyzetkép

A határrégió két oldalának gazdasági szerkezete, fejlettsége, foglalkoztatási és munkaerő-piaci szerkezete jelentősen eltér egymástól.

A magyar oldalon a foglalkoztatottak aránya alacsonyabb, mint az osztrák határrégióban, de a határrégió foglalkoztatottsági rátája az országos értéket jelentősen meghaladja, ami a régió kedvező gazdasági helyzetét és viszonylagos fejlettségét tükrözi.

Az osztrák oldalon a foglalkoztatottsági arány az országos átlag közelében alakul, az osztrák munkaerőpiac jellemzően magas foglalkoztatási rátájával párhuzamos módon.

A válság előtti időszakban a magyar oldalon csökkent a foglalkoztatott létszám, a csökkenés Vas megyében volt a legjelentősebb. Az osztrák határrégióban a foglalkoztatottak létszáma nőtt, míg a magyar oldal nagy részében csökkent.

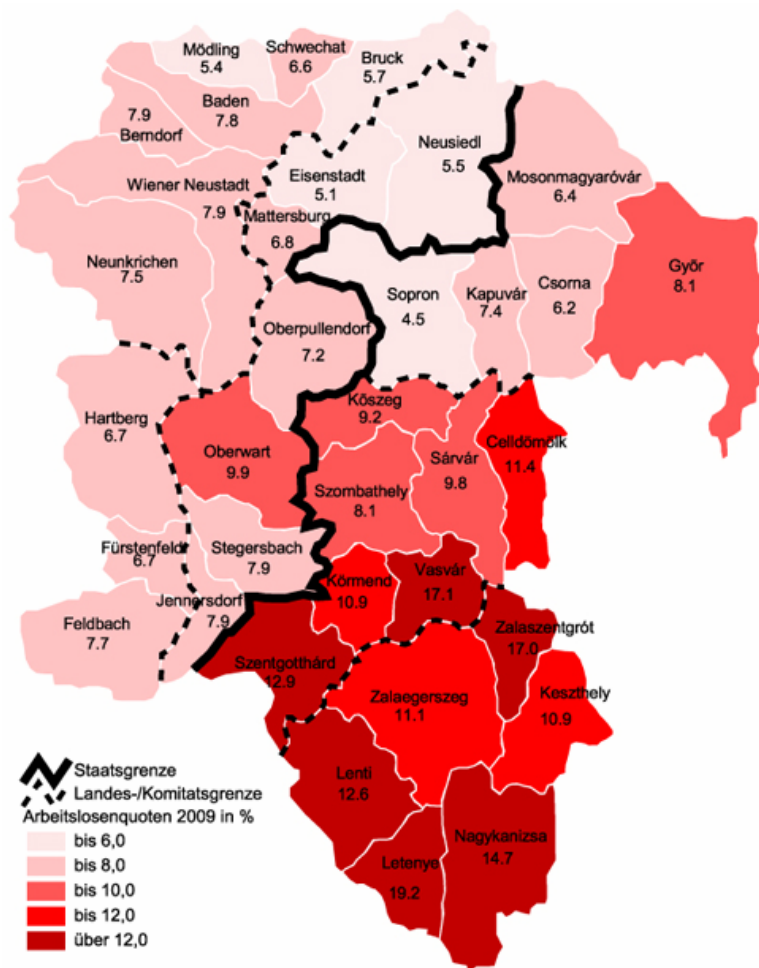

13. ábra: Foglalkoztatottság változása 2007-2008 (H) és 2009 (A)

Forrás: EURES-T Pannonia <http://www.eures-pannonia.hu>

„A munkaerőpiac fontos mutatója a munkanélküliség alakulása. A válság előtt az osztrák határrégió két oldalán nem volt nagy az eltérés, a munkanélküliség nagyjából azonos szinten volt, a ráta 6-7 százalékos szinten stabilizálódott, és nem is változott jelentősen a válság hatására sem. A 2009 évi állapot hasonló képet és kis munkanélküliség emelkedést mutat. Az Észak-Burgenlandban a munkanélküliség alacsonyabb volt – és maradt is.

A határrégió magyar oldalán a munkanélküliség északról dél felé emelkedik, magas a munkanélküliség a déli határon fekvő Vas megye kistérségeiben és Zala megyében. Ez a határ a válságot követően még élesebben látszik. A fejlettebb északi határrégióba tartozó területeken a válság kedvezőtlen hatása és a munkahelyek megszűnés, gyárbezárások ellenére a munkanélküliség emelkedése szerényebb volt, legjobban a Győri kistérséget érintette.” (Hárs Ágnes: Az osztrák-magyar határrégió, Budapest, 2010.)

14. ábra: A munkanélküliségi ráta a határrégióban 2009-ben

Forrás: EURES-T Pannonia <http://www.eures-pannonia.hu>

4.3 Határon Átnyúló Osztrák-Magyar Foglalkoztatási Paktum, Lövő- Oberpullendorf

A Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ, az Arbeitsmarktservice Burgenland, valamint az Alpokalja Kistérség által létrehozott foglalkoztatási paktum keretmegállapodását 2004. április 21-én írták alá Lövön. A paktum célcsoportjai a tartós munkanélküliek, az alacsony képzettségi szintű személyek, a nők, az idősebb munkaképes korú lakosság, a pályakezdő fiatalok, a halmozottan hátrányos helyzetű személyek és az etnikai kisebbség.

A Paktum stratégiai célkitűzései az alábbiak: (Helyzetelemzés 2007-es változata alapján)

- A térség foglalkoztatási szintjének növelése, a munkanélküliség csökkentése
- Új munkahelyek létrehozása, a meglévők fejlesztése és megőrzése
- A térségi munkaerőpiac hatékony működésének elősegítése, a foglalkoztatást elősegítő eszközök a gazdaság igényeivel harmonizáló kialakítása
- A partnerség elvének érvényesítése az együttműködés valamennyi területén
- Az Európai Unió elveivel összhangban esélyegyenlőség biztosítása a Paktum minden tevékenységében és programjában
- A megváltozott munkaképességű emberek munkavállalási lehetőségeinek javítása
- Az egész életen át tartó tanulás elvével összhangban a konvertálható tudást nyújtó szakképzés lehetőségeinek megteremtése
- A szociálisan hátrányos helyzetű, leszakadó csoportok foglalkoztatási lehetőségeinek megteremtése, életminőségük emelése
- A szociális gazdaság nyújtotta potenciális foglalkoztatási lehetőségek áttekintése, a non-profit szervezetek hatékony integrálása az együttműködésben
- A határon átnyúló és honi együttműködés lehetőségeinek vizsgálata az idegenforgalom területén
- A határ-menti átjárás és ingázás figyelemmel kísérése, a feltárt problémákra megoldások keresése
- Kisvállalkozások támogatása elsősorban a mezőgazdaság, a kistelepülési szolgáltatások és szociális szolgáltatások területén
- Együttműködés a környezetvédelemben

4.4 Vélemények, javaslatok a foglalkoztatási paktummal kapcsolatban

„A foglalkoztatási paktumot a helyiek nagy része jó kezdeményezésnek tartja, de nagyon hiányosak az ezzel kapcsolatos információk, széleskörű tájékoztatásra lenne szükség a szereplők aktivizálásához. Legtöbben azt jelezték, hogy eddig túl általánosak voltak a megtartott rendezvények, a résztvevők konkrét eredményeket várnak. Az érintett magyarországi községekben az önkormányzatok a paktumtól várják a roma lakosság foglalkoztatási problémáinak megoldását, míg máshol új munkahelyek teremtését, az 50 éven felüli nők és pályakezdekők elhelyezkedésének segítését, az ausztriai munkavállalási lehetőségek bővülését, pályázati lehetőségek felkutatását, a fejlesztési projektek előkészítését, nyelvtanulási lehetőségek kibővítését, a cégek az ügyintézésben való segítséget, szolgáltatási területük kiterjesztését az ausztriai térségre, valamint információs szolgáltató tevékenységet és stabil munkaerő biztosítását várják el a paktumszervezet részéről. Ezekon kívül felmerült még osztrák-magyar tapasztalatcsere igénye különböző területeken: a burgenlandi munkaügyi központ és az osztrák cégek együttműködési gyakorlata, az ausztriai paktumok működése, a cégek minőségbiztosítási és termelési rendszerének megismerése.

A kérdőívek részbeni feldolgozása alapján a megkérdezett magyarországi szereplők a határon átnyúló térségben az alábbi lehetséges együttműködési területeket nevezték meg:

- Közös pályázatok
- Tapasztalatcsere kiépítése a vállalkozások, önkormányzatok, oktatási intézmények között
- Közös képzések (pl. nyelvi képzés)
- Ingázó munkavállalás, a munkaerőigény és foglalkoztatási lehetőségek felmérése
- Turizmusfejlesztés, kétnyelvű információs kiadványok megjelentetése
- Kerékpárutak kialakítása
- Háztáji termékek cseréje, piacra jutási lehetőségeinek kihasználása
- Diákcsereprogramok szervezés”

(Gerencsér János, a Lövői Szolgáltató és Kulturális Központ igazgatójával készült interjú alapján, 2009.)

VÉGSŐ MEGÁLLAPÍTÁS, JAVASLAT

A Visegrádi Négyek kapcsolata a nehézségek ellenére megrendíthetetlen maradt, sőt az idők folyamán egyre jobban elmélyült. A 2004-es csatlakozást követően elérték a kitűzött célt. A hasonló történelmi múlttal rendelkező négy közép-kelet-európai ország felismerte, hogy közös stratégiát kidolgozva jobban tudják érvényesíteni a kitűzött célokat.

Az Európai Unió foglalkoztatáspolitikájában a szabad munkaerő-áramlás lehetővé teszi az országok közötti együttműködés bővülését valamint a hatékonyság növelését.

A területi különbségek minden országban megfigyelhetők. Az EU különböző támogatások nyújtásával igyekszik megszüntetni a területi diszparitásokat. A Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap bevezetésével a régiók viszonylag nagymértékben fejlődtek az elmúlt 6 évben.

2004. áprilisában aláírták a Határon Átnyúló Osztrák-Magyar Kistérségi Foglalkoztatási Paktum melynek hatására mindkét országban csökkent a munkanélküliség. A Paktum célcsoportjai a tartós munkanélküliek, a nők, a pályakezdők valamint az idősebb munkakereső generáció. A két ország megállapodást kötött arról, hogy a hátrányos helyzetben részesített (korábban említett célcsoportok) rétegek bevonásával növeli a szlovák-magyar foglalkoztatási színvonalat és új munkahelyeket teremt a térség gazdasági társaságainak beolvasztásával.

2005. áprilisában aláírták a Szlovák-Magyar Határon Átnyúló Foglalkoztatási Paktumot, mely alapja lehet az országok közötti munkaerő-áramlásnak. Véleményem szerint a Visegrádi Négyek összes országának kellene létrehozni a Szlovák-Magyar Paktumhoz hasonló, közös foglalkoztatáspolitikát érintő Egyezményt, amely növelné az országok versenyképességét a közép-kelet-európai régióban.

Összegzésként elmondható, hogy a Visegrádi Négyek országai különböző pályákon mozognak. Az eltérő gazdasági helyzet miatt a munkaerő-piaci helyzet is más és más. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatására az együttműködés tovább erősödött. A korábban említett közös foglalkoztatási paktum létrehozása révén javulhatna az országok gazdasági- és foglalkoztatási helyzete; versenyképesebb közép-kelet-európai régió születne. Együtt könnyebb!

MELLÉKLET

1. számú melléklet: A Visegrádi Négyek teljesítménye az erősségek és gyengeségek tükrében

Tagállam	Erősségek	Gyengeségek
Lengyelország	<ul style="list-style-type: none"> ○ növekedés ○ bruttó beruházás ○ FDI-vonzás ○ maastrichti inflációs, kamat- és államadóssági kritérium ○ munkanélküliségi trend 	<ul style="list-style-type: none"> ○ külgazdasági egyensúly ○ termelékenység ○ államháztartási hiány ○ foglalkoztatottság ○ innovációs képesség ○ korrupció
Csehország	<ul style="list-style-type: none"> ○ növekedés, felzárkózás ○ külgazdasági egyensúly ○ bruttó beruházás ○ termelékenység ○ foglalkoztatottság ○ maastrichti kritériumok ○ innovációs képesség 	<ul style="list-style-type: none"> ○ FDI-vonzás ○ jogalkalmazás ○ ERM-tagság ○ korrupció
Szlovákia	<ul style="list-style-type: none"> ○ növekedés, felzárkózás ○ termelékenység ○ FDI-vonzás ○ maastrichti államadóssági és kamatkritérium 	<ul style="list-style-type: none"> ○ külgazdasági egyensúly ○ bruttó beruházás ○ infláció ○ államháztartási hiány ○ foglalkoztatottság ○ innovációs képesség ○ korrupció
Magyarország	<ul style="list-style-type: none"> ○ külgazdasági egyensúly ○ termelékenység ○ munkaerőköltség változása ○ jogalkotás 	<ul style="list-style-type: none"> ○ növekedés, felzárkózás ○ bruttó beruházás ○ maastrichti kritériumok ○ foglalkoztatottság ○ innovációs képesség ○ korrupció

Forrás: Saját szerkesztés a MTA-Monitoring 2008 jelentése alapján

2. számú melléklet: A határregió magyar oldala, régiókatégoriák szerint

NUTS 2	NUTS 3	Kistérségek	Munkaügyi kirendeltségek
Nyugat-Dunántúl			
	Győr-Moson-Sopron	Csornai	
		Gyóri	
		Kapuvári	
		Mosonmagyaróvári	
		Pannonhalmai	
		Sopron-Fertődi	
		Téti	
	Vas	Celldömölki	
		Csepregi	
		Kőszegi	
		Körmendi	
		Szentgotthárdi	
		Szombathelyi	
		Sárvári	
		Vasvári	
		Őriszentpéteri	
	Zala	Keszthely-Hévízi	
		Lenti	
		Letenyei	
		Nagykanizsai	
		Zalaegerszegi	
		Zalaszentgróti	

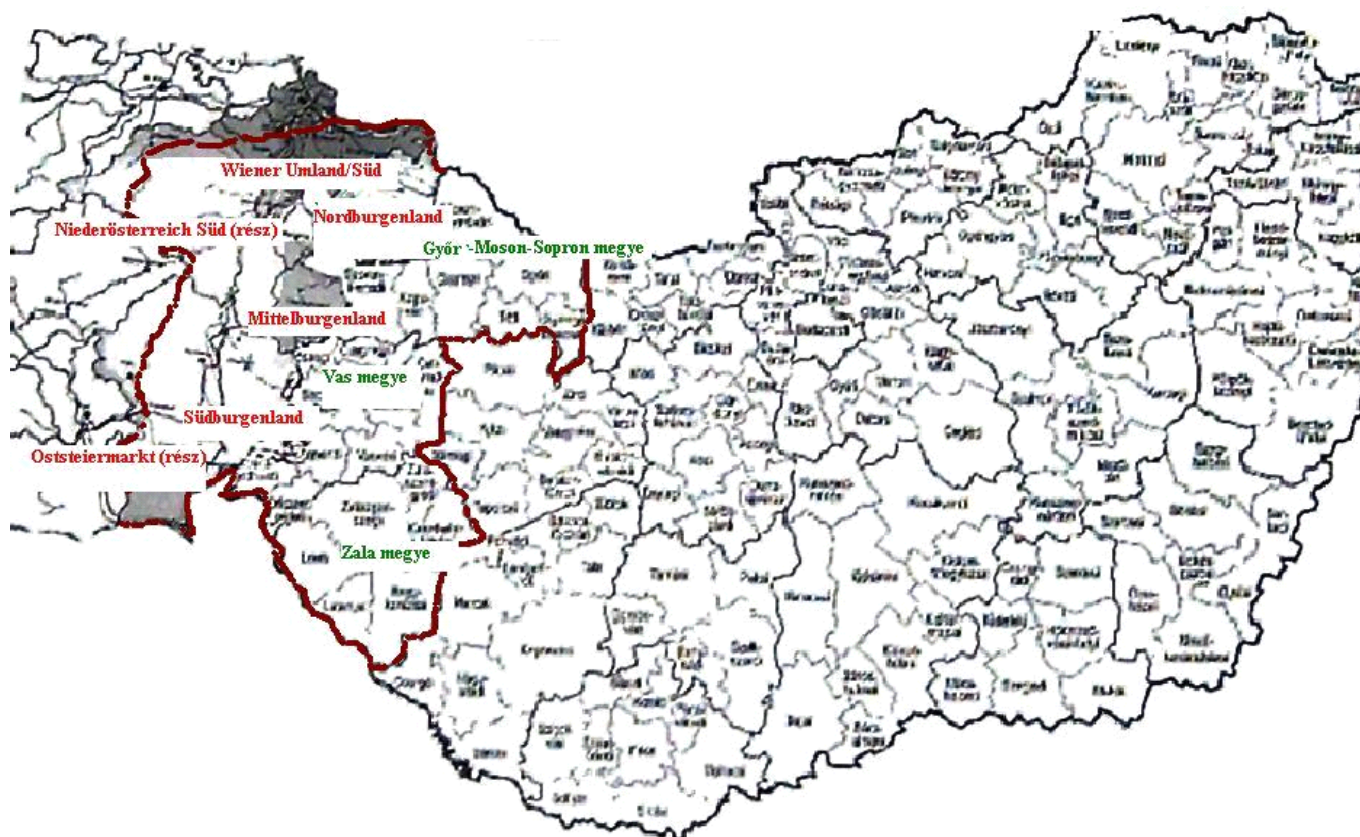
Forrás: KSH adatbázisa

3. számú melléklet: A határregió osztrák oldala, régiókatégoriák szerint

NUTS 2	NUTS 3	Munkaügyi körzetek	Kistérségek	
Burgenland	Észak-Burgenland (Nordburgenland)	Eisenstadt	Eisenstadt, Rust Eisenstadt vonzáskörzete	
		Mattersburg		
		Neusiedl		
	Közép-Burgenland (Mittelburgenland)	Oberpullendorf		
		Dél-Burgenland (Südburgenland)	Oberwart	
			Stegersbach	Güssing
		Jennersdorf		
Alsó-Ausztria (Lower Austria)	Dél-Alsó-Ausztria (Niederösterreich-Süd)	Neunkirchen		
		Bécsújhely (Wiener Neustadt-Land)	Bécsújhely városa Bécsújhely pol. körzete	
		Berndorf	Baden	
		Baden		
			Bruck/Leitha	
			Mödling	
	Bécs környék dél (Wiener Umland/Südteil)	Schwechat		
Stájerország (Styria)	Kelet-Stájerország (Oststeiermark)	Feldbach		
		Fürstenfeld		
		Hartberg		

Forrás: KSH adatbázisa

4. számú melléklet: A határrégió térképe NUTS besorolás szerint

Forrás: EURES-T Pannonia <http://www.eures-pannonia.hu>

TÁBLÁZATJEGYZÉK

- 1. táblázat:** A GDP növekedése 2004-2008 (előző év=100%)
- 2. táblázat:** A bruttó állótöke-beruházás aránya a GDP-ben 2004-2008 (%)
- 3. táblázat:** Európai Innovációs Index 2004 és 2008 között
- 4. táblázat:** Főbb munkaerő-piaci indikátorok NUTS2 régiók szerint rangsor számokkal (2008.)
- 5. táblázat:** Az egy főre eső vásárlóerő-paritáson mért GDP az EU átlagában, határrégió mindkét oldala NUTS 3 régió szinten, 2003-2007

ÁBRAJEGYZÉK

- 1. ábra:** Visegrádi Négyek népességszáma 1960-ban és 2009-ben
- 2. ábra:** Az egy főre jutó GDP alakulása 2004-2008 (EU27 átlag=100%)
- 3. ábra:** Államháztartási hiány/többlet a GDP arányában 2004-2009 (%)
- 4. ábra:** Államháztartási hiány a GDP %-ban 2000. évben és 2009. évben
- 5. ábra:** Az állam bevételei és kiadásai GDP-arányosan 2007-ben (%)
- 6. ábra:** Az inflációs ráta alakulása 2004 és 2009 között
- 7. ábra:** Az FDI alakulása 2003 és 2008 között (millió euró)
- 8. ábra:** Egy főre jutó GDP növekedés (%) (2007/1995)
- 9. ábra:** Egy főre jutó regionális GDP az EU 27 átlagának százalékában
- 10. ábra:** Munkanélküliségi-foglalkoztatottsági ráta (%) 1999, 2008
- 11. ábra:** Nyilvántartott álláskeresők aránya (%), 2008.
- 12. ábra:** A határrégió képe kistérségek szerint
- 13. ábra:** Foglalkoztatottság változása 2007-2008 (H) és 2009 (A)
- 14. ábra:** A munkanélküliségi ráta a határrégióban 2009-ben

IRODALOMJEGYZÉK

1. Anna Francekova (2005): Labour market and employment policy in Slovakia, Kopint-Datorg Konjunktúra Kutatási Alapítvány, Budapest
2. Belinszki Eszter (1997): A munka nemesít?- Elméleti magyarázatok a nők munkaerőpiaci helyzetéről
3. Bencsik Andrea-Juhász Tímea (2009): Trend sin women's employment in Hungary. With a focus on women returning to the labour market after childbirth and maternity leave, *Gazdálkodás*, (53. évf.) Klnsz. 23. 92-97. old.
4. Enrlich Éva (1997): The private sector and the privatization in the Visegrad countries, Institution of Economics, Budapest
5. Faluvégi Albert (2000): A magyar kistérségek fejlettségi különbségei, *Területi Statisztika*, 4. sz., 40 old.
6. Fazekas Károly-Küllő János (2009): The Hungarian labour market, 2009: Review and analysis, Institution of Economics, Hungarian Employment Foundation, Budapest
7. Frey Mária (2001): EU-konform foglalkoztatáspolitikai: A hazai foglalkoztatáspolitikai átalakítása a közösségi gyakorlatnak megfelelően- Tanulmánykötet, OFA, Budapest
8. Gyulavári Tamás (2000): Az EU szociális dimenziója, Szociális- és Családügyi Minisztérium, Budapest
9. Gyulavári Tamás-Albert Levente (2002): Nők és férfiak közötti esélyegyenlőség az Európai Unióban és Magyarországon, Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, Budapest
10. Hárs Ágnes-Landau Edit-Nagy Katalin (2005): Európai foglalkoztatási stratégia: Lehetőségek és korlátok az új tagállamok számára, Kopint-Datorg Konjunktúra Kutatási Alapítvány, Budapest
11. Illés István (2002): Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
12. Inotai András- Sass Magdolna (1991): Economic integration of the Visegrad countries
13. Jacqueline Heinen (1994): Foglalkoztatáspolitikai és a női munkaerő Lengyelországban: tegnap és ma, *Esély: társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, (5. évf.)1. sz. 21-30. old.
14. Lipták Katalin (2010): Analysis of the employment situation by the Visegrad Four countries, 2nd International Scientific Conference "Quality of life – the issues of management and social policy, Lengyelország, Krakkó

15. Michael Borish (2001): Privatization in the Visegrad countries
16. Murányi István (2008): Foglalkoztatáspolitikai problémák és megoldások, Esély: társadalom- és szociálpolitikai folyóirat, (19. évf.) 4. sz. 124-129. old.
17. Nagy Gábor (2006): A magyar gazdaság területi folyamatainak mérlege: erősödő területi különbségek vs. regionális kiegyenlítődés
18. Nagy Zoltán - Kuttor Dániel (2008): Analysis of the territorial disparities in the Visegrad Four Countries : Measurement and visualisation of territorial processes at regional level in Central Europe, Regions: The Dilemmas of Integration and Competition: Regional Studies Association Annual International Conference, 27 - 29 May 2008, Seaford, p. 1-13.
19. Oliver Blanchard (2006): A posztkommunista átmenet gazdaságtana, Nemzetközi Tankönyvkiadó, Budapest
20. Pawel Starosta- Imre Kovách- Krzysztof Gorlanch (2001): Rural societies under communism and beyond. Hungarian and Polish experiences. Szociológiai Szemle 2001/2
21. Tálás Andrea (2006): A visegrádi négyek gazdasági kilátásai: vonzások és választások, HVG, (28. évf.) 11. (1399.) sz. 29-31. old.
22. Vida Szabolcs-Döbrönte Katalin (2004): A regionális politika és intézményrendszer szerepe Magyarországon, Tér és Társadalom (TÉT) XVIII. évf. 1-28. oldal
23. Zsúgyel János (2006): Területi fejlettségi különbségek kialakulására ható tényezők vizsgálata az Európai Unió 27 tag- és tagjelölt államának régióiban, Miskolci Egyetem

1. www.europa.eu
2. www.nfgm.gov.hu
3. www.eurostat.hu
4. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/129/1/moldicz_istvan_csaba.pdf
5. http://www.vki.hu/ujd/MTA-VKI_Monitoring2007.pdf
6. <http://www.koz-gazdasag.hu/images/stories/4per2/1-vida.pdf>
7. <http://www.koz-gazdasag.hu/images/stories/4per4/2-hoos.pdf>
8. <http://people.mokk.bme.hu/~kornai/laky/Cikk/kollo.pdf>
9. www.norda.hu/_downloaddoc.php?docid=70&mode=documents
10. www.paktum.eu
11. <http://www.eures-pannonia.hu/?fomenu=73&almenu=no&site=73>